

VLAAMSEINTERUNIVERSITAIRERAAD

**DE ONDERWIJSVISITATIE
SOCIALE EN CULTURELE ANTROPOLOGIE**

Een onderzoek naar de kwaliteit van de licentie-opleiding
Sociale en Culturele Antropologie
aan de Katholieke Universiteit Leuven

Brussel, november 2002

Ten geleide

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Sociale en Culturele Antropologie verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in april 2002 heeft verricht naar de kwaliteit van de academische opleiding Sociale en Culturele Antropologie aan de K.U.Leuven. Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de universiteiten en van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het academisch onderwijs.

De visitatie Sociale en Culturele Antropologie werd om praktische redenen afzonderlijk in Vlaanderen ingericht. Er blijft evenwel een belangrijke Nederlandse inbreng bestaan door de toepassing van het Nederlandse visitatiestelsel en door de opname van Nederlandse leden in de visitatiecommissie.

Deze opleiding werd voor de eerste maal gevisiteerd. Daarbij werd echter de procedure voor de onderwijsvisitaties van de tweede ronde gevolgd. De belangrijkste vernieuwingen binnen de procedure van de tweede ronde zijn de volgende: het gebruik van letterscores voor 17 kwaliteitsaspecten, een grotere aandacht voor het onderzoek (waar dit onderzoek het onderwijs raakt) en de mededeling van het referentiekader van de visitatiecommissie voor het eigenlijke visitatiebezoek.

Het rapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleiding en faculteit, en is in het bijzonder gericht op kwaliteitshandhaving en -verbetering. Daarnaast wil het rapport ook de bredere samenleving inlichten over de wijze waarop de betrokken faculteit omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Aan deze opdracht wordt ruimschoots voldaan.

De lezer moet zich echter terdege realiseren dat het rapport slechts een momentopname biedt van het academisch onderwijs in de Sociale en Culturele Antropologie in Vlaanderen en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De visitatie Sociale en Culturele Antropologie was niet mogelijk zonder de inzet van al diegenen die binnen de universiteit betrokken waren bij de voorbereiding en uitvoering ervan. Ik dank dan ook allen die hebben bijgedragen aan het goede verloop van deze visitatie. Daarnaast echter is de VLIR in het bijzonder veel dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de grote mate van deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Als voorzitter van de VLIR hoop en verwacht ik ten slotte dat dit rapport door de vele behartenswaardige bemerkingen die het bevat, zal bijdragen, en dit zowel op korte als op lange termijn, tot een verdere bloei van het academisch onderwijs in de Sociale en Culturele Antropologie in Vlaanderen.

F. Van Loon
Voorzitter VLIR

Inhoud

Ten geleide	2
I. De onderwijsvisitatie Sociale en Culturele Antropologie	5
1. Inleiding	5
2. De betrokken opleiding	5
3. De visitatiecommissie	5
3.1. Samenstelling	5
3.2. Taakomschrijving	6
3.3. Werkwijze	6
4. Korte terugblik op de visitatie	7
5. Opzet en indeling van het rapport	8
II. Het referentiekader Sociale en Culturele Antropologie	9
III. De opleiding tot licentiaat in de Sociale en Culturele Antropologie	13
1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen	13
2. Programma	14
2.1. Opbouw van het programma	14
2.2. Inhoud van het programma	15
2.3. Onderwijsleersituatie	16
2.4. Toetsing en evaluatie	17
3. Eindverhandeling en stage	18
3.1. Eindverhandeling	18
3.2. Stage/Veldwerk	19
4. Studenten	19
4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen	19
4.2. Slaagcijfers en rendementen	20
5. Studeerbaarheid	21
6. Afgestudeerden	21
7. Opleiding als organisatie	22

8.	Gebouwen en infrastructuur	23
9.	Personeel en personeelsbeleid	23
10.	Internationalisering	24
11.	Onderzoekscomponent van het onderwijs	25
12.	Interne kwaliteitszorg	25
13.	De Bamastructuur	26
14.	Conclusies en aanbevelingen	27
IV.	Tabel kwaliteitsaspecten	29
 Bijlagen		31
Bijlage 1:	Personalialia van de leden van de visitatiecommissie	33
Bijlage 2:	Bezoekschema	35

I. De onderwijsvisitatie Sociale en Culturele Antropologie

1. Inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Sociale en Culturele Antropologie verslag uit van haar bevindingen over de academische opleiding tot licentiaat in de Sociale en Culturele Antropologie aan de K.U.Leuven, die zij in april 2002, in opdracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) heeft bezocht.

Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de VLIR op het vlak van de externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichting ter zake. Het moet tevens geplaatst worden in de bestaande samenwerking tussen de VLIR en de VSNU, hetgeen tot uiting komt in de gehanteerde procedure.

2. De betrokken opleiding

Ingevolge haar opdracht heeft de visitatiecommissie bezocht:
Katholieke Universiteit Leuven (29 en 30 april 2002): Sociale en Culturele Antropologie (licentiaatsopleiding)

3. De visitatiecommissie

3.1. Samenstelling

De visitatiecommissie Sociale en Culturele Antropologie werd ingesteld door de VLIR bij besluit van 6 februari 2002.

De commissie had de volgende samenstelling:

Voorzitter:

- Prof. dr. A. de Ruijter, hoogleraar culturele antropologie Universiteit Utrecht

Leden:

- Prof. dr. G. Hesseling, directeur Afrika Studiecentrum Leiden;
- Prof. dr. F. Bovenkerk, hoogleraar criminologie Universiteit Utrecht.

Secretaris:

- Mevr. C. Heerman, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan het VLIR-secretariaat.

Voor een kort curriculum vitae van de leden van de visitatiecommissie wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2. Taakomschrijving

De opdracht aan de visitatiecommissie, die in het instellingsbesluit is omschreven, luidde als volgt:

- op basis van de door de faculteiten aan te leveren informatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van de opleiding (inclusief de kwaliteit van de afgestudeerden) en over de kwaliteit van het onderwijsproces (inclusief de kwaliteit van de onderwijsorganisatie), mede gelet op de eisen/verwachtingen die voortvloeien uit de facultaire taak iedere student voor te bereiden op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijk kennis;
- het doen van aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

3.3. Werkwijze

3.3.1. VOORBEREIDING

De visitatiecommissie hield haar installatievergadering op 16 maart 2002. Tijdens deze vergadering heeft de commissie een referentiekader geformuleerd (zie II.), waarin de minimumeisen werden vastgelegd waaraan het te visiteren onderwijs naar haar opvatting zou moeten voldoen. Voorts werd er het programma van het bezoek opgesteld en werd het zelfevaluatierapport, dat een eerste informatiebron vormde voor de commissie, besproken.

Aan het zelfevaluatierapport werd door velen hard gewerkt.

3.3.2. BEZOEK AAN DE INSTELLING

De tweede bron van informatie wordt gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoek aan de betreffende opleiding heeft gevoerd met alle geledingen die zijn betrokken bij het onderwijs in de sociale en culturele antropologie. De gesprekken zijn een goede aanvulling geweest op het zelfevaluatierapport en in de alle gevallen heeft de commissie deze als open ervaren. Het bezoekschema van de visitatiecommissie is toegevoegd als bijlage 2.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, voorbeelden van examenvragen, schriftelijk studiemateriaal, tijdschriften en handboeken, die door de opleiding ter beschikking werd gesteld. Ook werd door de visitatiecommissie nog vóór de bezoeken een aantal eindverhandelingen en cursussen opgevraagd en bestudeerd.

Tevens werden onderwijsruimten, practicumlokalen, computerfaciliteiten en bibliotheken bezocht. Deze hebben de commissie een goed beeld gegeven van de omgeving waarin het onderwijs plaatsvindt. Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de visitatiecommissie, de voorlopige bevindingen mondeling gepresenteerd aan de gevisiteerde opleiding.

3.3.3. RAPPORTERING

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien heeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in de tweede ronde, een letterscore toegekend aan 17 kwaliteitsaspecten.

De faculteit werd hierbij in de gelegenheid gesteld om op de concepten van het rapport te reageren. De commissie heeft de reacties van de faculteit in de mate dat zij zich hierin kon vinden in het rapport verwerkt.

4. Korte terugblik op de visitatie

De commissie heeft de haar toegekende opdracht met veel belangstelling uitgevoerd. De visitatie heeft de leden van de commissie niet alleen de kans geboden om het academisch onderwijs in de sociale en culturele antropologie in Vlaanderen van naderbij te bekijken, maar het was voor haar tevens een unieke gelegenheid om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard en de toekomst van dit onderwijs. De commissie heeft tijdens deze discussies steeds getracht om, vanuit een kritische ingesteldheid, een constructieve bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het Vlaamse onderwijs in de sociale en culturele antropologie.

Ook met het voorliggend rapport hoopt de commissie een bijdrage te leveren tot de verdere positieve ontwikkeling van het onderwijs in de sociale en culturele antropologie in Vlaanderen. Zij wenst met het rapport in de eerste plaats een discussie op gang te brengen binnen de betrokken opleiding met de bedoeling na te gaan op welke punten verbetering nodig is en in welke mate dit binnen de gegeven randvoorwaarden te verwezenlijken is. De commissie heeft inmiddels reeds kunnen vaststellen, onder andere op basis van de schriftelijke reactie op het conceptrapport die de commissie vanwege de universiteit ontving, dat haar aanbevelingen ter harte worden genomen.

Verder hoopt de visitatiecommissie dat voorliggend rapport in zijn geheel ook aan de buitenwereld nuttige informatie verschaft en een goed inzicht geeft in de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding.

Tot slot wenst de visitatiecommissie haar dank te betuigen aan al diegenen die binnen de universiteit betrokken zijn geweest bij de voorbereiding en de uitvoering van de visitatie. De commissie wil een speciaal woord van dank uitspreken aan de secretaris, mevr. Heerman, die met grote inzet en op uiterst deskundige wijze die commissie de weg door o.m. de Vlaamse opleidingsstructuur heeft gewezen.

5. Opzet en indeling van het rapport

Het voorliggend rapport bestaat uit drie hoofdstukken. In hoofdstuk II beschrijft de visitatiecommissie het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk III worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie per thema weergegeven. Achteraan dit laatste hoofdstuk zijn enkele aanbevelingen opgenomen. Deel IV, tenslotte, geeft in tabelvorm een letterscore weer voor 17 kwaliteitsaspecten.

II. Het referentiekader Sociale en Culturele Antropologie

1. Omgevingsfactoren

Wetenschaps- en vakgebied

- De opleiding is op de hoogte van de (meest recente) theorievorming en van de ontwikkelingen in het vakgebied op het terrein van de Antropologie en deze zijn terug te vinden in de inhoud en opbouw van het onderwijsprogramma.

Wetenschappelijke kennis omtrent leren en onderwijzen

- De opleiding heeft kennis van de meest recente inzichten op het terrein van de leren en onderwijzen;
- De opleiding heeft een expliciete visie op leren en onderwijzen (onderwijskundig referentiekader);
- De onderwijsvisie is mede uitgangspunt voor de inrichting van de programma-organisatie;
- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar studeerbaarheidskenmerken waaraan de programma-organisatie van de opleiding moet voldoen;
- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar door de opleiding noodzakelijk geachte werkvormen en didactiek;
- Het leerproces van de studenten staat centraal en is vertrekpunt voor de inrichting van het onderwijsprogramma;
- De werkvormen zijn stimulerend en activerend;
- Naarmate studenten verder in het programma komen verschuift het accent steeds meer naar zelfstudie en zelfwerkzaamheid en nemen minder docent-afhankelijke onderwijsvormen een steeds belangrijker plaats in;
- De begeleiding van de studenten is vanaf het begin gericht op zelfstandig leren werken;
- De opleiding neemt gericht maatregelen om de resultaten en de studievoortgang van de studenten te bevorderen;
- De opleiding voert een beleid m.b.t. het voorkomen van verborgen studielast (d.i. de tijd die studenten besteden voor hun studie, maar die niet tot de studielast *sensu stricto* behoort: het

gaat hier om het volgen van extra cursussen, voorbereiden van een buitenlands verblijf, extra lectuur, etc.)

- De opleiding voert een actief begeleidingsbeleid.

Internationalisering

- De opleiding heeft een duidelijke en geëxpliciteerde visie op de internationalisering van de opleiding;
- De opleiding maakt actief deel uit van een netwerk van onderwijsinstellingen;
- Buitenlandse studenten worden gestimuleerd bij de opleiding onderwijs te volgen;
- De kwaliteit van het in het buitenland gevolgd onderwijs wordt getoetst;
- De infrastructuur van de opleiding is afgestemd op buitenlandstudies en de opvang van buitenlandse studenten;
- Er is aandacht voor buitenlandse culturen in de opleiding;
- In de eindtermen van de opleiding zijn eindtermen opgenomen over de beheersing van relevante vreemde talen.

Informatietechnologie

- De opleiding is op de hoogte van de effecten van de informatietechnologie op het vak- en wetenschapsgedebied en heeft daar het onderwijsprogramma op afgestemd;
- De opleiding is op de hoogte van de mogelijkheden van het gebruik van onderwijstechnologie bij de inrichting van de programma-organisatie en de onderwijsorganisatie en maakt actief gebruik van vormen van Computer Ondersteund en Computer Beheerd Onderwijs.

Studenteninstroom

- De opleiding voert een beleid gericht op het vroegtijdig signaleren van veranderingen in de instroom;
- Er zijn herkenbare leerroutes voor studenten met verschillende vooropleidingen;
- In het onderwijsaanbod zijn mogelijkheden ingebouwd om deficiënties in kennis en vaardigheden weg te werken;
- De opleiding heeft een beleid gericht op het aanleren van de vereiste studievaardigheden en studiehouding;
- De opleiding heeft een signaleringssysteem voor het tijdig onderkennen van aansluitingsproblemen;

Arbeidsmarkt

- De opleiding heeft een duidelijk beeld van de arbeidsmarkt voor antropologen en heeft zich daarin geprofileerd;
- De kennis van en ervaring met het werkveld wordt systematisch vertaald naar het onderwijsaanbod;
- Binnen de opleiding is 'iemand' herkenbaar verantwoordelijk voor de aansluiting van het onderwijsaanbod op de arbeidsmarkt;
- De opleiding voert een actief alumnibeleid;

2. Het onderwijsprogramma

Doelstellingen en eindtermen

- De eindtermen van de opleiding zijn mede gebaseerd op de wettelijke regelingen, de ontwikkelingen in het wetenschaps- en vakgebied, de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden, de kennis omtrent leren en onderwijzen en relevante maatschappelijke ontwikkelingen;
- De keuzes die daarbij door de opleiding zijn gemaakt zijn helder en expliciet vastgelegd in het onderwijsbeleid van de opleiding van vertaald naar het opleidingsprofiel;
- De doelstellingen en eindtermen zijn helder en concreet;
- In de doelstellingen en eindtermen komt het wetenschappelijk niveau van de opleiding concreet tot uitdrukking;
- De eindtermen zijn sturend en richtinggevend voor de inhoud en de vormgeving van het onderwijsaanbod;
- Doelstellingen en eindtermen zijn zowel geformuleerd op het niveau van de opleiding als op programmafase en cursusniveau;
- De docenten werken aantoonbaar in het kader van de eindtermen van de opleiding;
- Er is sprake van een herkenbare samenhang tussen de eindtermen van de opleiding en de doelstellingen op cursusniveau, programmafase en programmaniveau;
- Eindtermen en doelstellingen zijn zo geformuleerd dat ze toetsbaar zijn.

Minimale inhoudseisen ten aanzien van de vakkennis

Afgestudeerden hebben:

- kennis van de voornaamste stromingen binnen het vak;
- kennis van een substantieel aantal veldstudies (monografieën);
- kennis van de geschiedenis van het vak;
- kennis van de ethiek van sociaal wetenschappelijk onderzoek;
- methodologische kennis nodig voor het uitoefenen van het vak;
- kennis van de gangbare methoden en technieken;
- grondige kennis van een thematische en/of een regionale specialisatie;
- enige ervaring met het zelf verrichten van wetenschappelijk onderzoek;
- enige kennis van een andere sociale wetenschap;
- het vermogen tot mondeling en schriftelijk rapporteren.

De eindverhandeling

- De licenties zijn zo ingericht dat de student zich op een adequate manier kan voorbereiden op het afleggen van een proeve van bekwaamheid;
- De eindverhandeling is een individuele proeve van bekwaamheid;
- De procedures en beoordelingscriteria zijn helder en expliciet vastgelegd en bekendgemaakt;

3. De onderwijsorganisatie

- is zodanig ingericht dat sturing van het onderwijs mogelijk is;
- is zodanig van opzet dat de samenhang in het onderwijsprogramma (zowel in de ontwikkelingsfase als in de uitvoerings- en verbeterfase) gewaarborgd is.
- Het opleidingsbestuur heeft de bevoegdheid en de verantwoordelijkheid om vanuit de doelstellingen en eindtermen en het daarop gebaseerde opleidingsprofiel vorm en inhoud te geven aan het onderwijs en de onderwijsorganisatie;
- De interne werk- en overlegstructuur is afgestemd op de noodzakelijke sturing van het onderwijsprogramma;
- De opleiding heeft een studentenbegeleidingssysteem met duidelijk omschreven taken en verantwoordelijkheden.

4. Beheer

Personeelsbeleid

- Selectie van personeel vindt mede plaats op basis van taakprofielen die afgestemd zijn op de onderwijstaken;
- Het periodiek voeren van functionerings- en beoordelingsgesprekken zijn een integraal onderdeel van het personeelsbeleid van de opleiding;
- De opleiding heeft een geëxpliciteerd scholingsbeleid dat afgestemd is op de eisen van het onderwijsprogramma en op de resultaten van functioneringsgesprekken;
- Resultaten van evaluaties vormen mede de basis voor het te voeren personeelsbeleid;
- De opleiding werkt met normen voor het vaststellen van de docentlast;
- Docenten zijn aanspreekbaar en bereikbaar.

Interne kwaliteitszorg

- De opleiding beschikt over een geëxpliciteerd integraal kwaliteitszorgsysteem;
- Het kwaliteitsbeleid en –systeem is zowel preventie- als controlegericht;
- De kwaliteitszorg betreft niet alleen het primaire proces, maar alle kwaliteitsaspecten in hun onderlinge samenhang en in relatie tot de verantwoordelijkheidsniveaus;
- De opleiding werkt zoveel mogelijk met streefnormen voor het beoordelen of, en in welke mate, de gewenste kwaliteit wordt gerealiseerd;
- Er is duidelijk waar de verantwoordelijkheden liggen voor de kwaliteitszorg en wie welke taken daarin heeft;
- De opleiding beschikt over de informatiesystemen nodig voor het tot stand brengen van kwaliteit en voor het bewaken en beoordelen van geleverde kwaliteit;
- De kwaliteitsbewaking is afgestemd op de met het onderwijsontwerp beoogde doelen en de streefnormen die voor het halen daarvan zijn vastgelegd;
- De opleiding voert een beleid dat aandacht voor het leveren van kwaliteit bevordert.

III. Katholieke Universiteit Leuven

De opleiding tot licentiaat in de Sociale en Culturele Antropologie in de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen

Volgens het zelfevaluatie-rapport heeft de sociale en culturele antropologie in het algemeen een brede aandacht voor het specifieke, het verscheidene en de veelheid van het menselijke zoals het tot uiting komt in sociale en culturele dimensies.

Deze veelzijdigheid is ook een gegeven binnen het onderwijs van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie van de K.U.Leuven. Een eigentijdse antropologie vraagt immers om een pluraliteit van epistemologische en methodologische benaderingen. Binnen de Leuvense licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie zijn er twee complementaire benaderingen van de antropologie: enerzijds de antropologie als empirische (evidence-based) wetenschap, anderzijds de antropologie als 'postmoderne' en postkoloniale kennishouding en epistemologie. De uitdaging van een hedendaags antropologisch onderwijsbeleid bestaat uit het beoefenen van deze pluraliteit, maar vooral in een doelmatig en doelgericht begeleiden van de studenten – opdat zij zich binnen deze pluraliteit kunnen positioneren.

In het zelfevaluatie-rapport staat dat het doel van het programma is studenten domeingebonden kennis bij te brengen, maar ook om studenten de kans te geven zich een antropologische houding eigen te maken. De studenten moeten dus een kritisch-wetenschappelijke en kritisch-maatschappelijke optiek met elkaar kunnen verbinden; door hun domeinspecifieke kennis te verbinden met een evoluerend maatschappelijk debat.

Om deze globale doelstellingen: antropologische kennis en een antropologische basishouding, te bereiken, moet een licentiaat in de Sociale en Culturele Antropologie in staat zijn zelfstandig en eigenhandig een onderzoek op te zetten, uit te voeren, onderzoeksresultaten te analyseren en te verwerken, en erover te rapporteren.

Ook moeten zij zelfstandig en kritisch, als antropoloog, kunnen functioneren in een multidisciplinair team van experts, bijvoorbeeld in de sector van sociale, culturele of klinische dienstverlening, of het beleid.

Hier toe moeten de afgestudeerde licentiaten beschikken over een actieve en gedegen kennis van de voornaamste stromingen binnen de menswetenschappen, van de klassieke en hedendaagse antropologische literatuur, van de bestaande etnografische kennis en culturele verscheidenheid, van de geschiedenis en de voornaamste stromingen binnen de antropologie, van de centrale thema's en concepten uit verleden en heden, van problemen van vroegere en hedendaagse samenlevingen, en van socioculturele processen.

Ten slotte moeten de afgestudeerde antropologen beschikken over een grondige kennis van de antropologische methodes en veldwerktechnieken, indien mogelijk aangevuld met eigen veldwerkervaring.

De commissie vond de in het zelfevaluatierapport opgenomen doelstellingen en eindtermen van de opleiding helder en duidelijk, en beoordeelt het onderwijsprofiel, de doelstellingen en eindtermen als goed.

Wel hadden de doelstellingen nog meer geconcretiseerd kunnen worden in eindtermen. Ze zijn zeker doelstellingen van een academische opleiding: dat wordt onder meer duidelijk door de nadruk op doelstellingen in verband met onderzoeksvaardigheden, en doordat men een antropologische houding nastreeft bij de studenten en afgestudeerden. De attitudes nemen dus een zeer prominente plaats in in de beschreven doelstellingen. Kennis en vaardigheden spelen een bescheidener rol. De opleiding is volgens de commissie dan ook zeker geen opleiding tot professionele antropoloog. Dit is overigens binnen het beperkt tijdsbestek van de licentie Sociale en Culturele Antropologie niet goed mogelijk.

De doelstellingen stemmen in zekere mate overeen met de minimumeisen zoals opgesteld in het door de visitatiecommissie opgestelde referentiekader. De opleiding kan echter haar doelstellingen, en die uit het referentiekader van de commissie, onvoldoende realiseren door de financiële en juridische beperkingen. Vooral de korte duur van de licentie-opleiding is hiervoor een hinderpaal. Uit de gesprekken van de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding, bleek dat de studenten en de staf de doelstellingen van de opleiding kennen en onderschrijven, al is deze kennis veeleer impliciet, en zijn er uiteraard individuele verschillen.

De afstemming van de onderwijskundige principes op de doelstellingen van de opleiding kan nog beter: als men immers evidence-based aan antropologie wil doen, en de onderzoeksvaardigheden sterk wil trainen, moeten praktische oefeningen dominant worden dan nu het geval is. Een aantal onderwijsvormen, zoals het leeronderzoek, de voordracht, de discussie-oefening is weliswaar aanwezig, maar nog ondervetegenwoordigd in het curriculum, zeker als men deze soort werkvormen contrasteert met het aantal hoorcolleges.

2. Programma

2.1. Opbouw van het programma

De opleiding Sociale en Culturele Antropologie is een tweedecycloopleiding die bestaat uit twee studiejaar: de licenties. Er is geen aparte eerste cycloopleiding Sociale en Culturele Antropologie: de studenten stromen dus allen in nadat zij minstens een eerstecycloopleiding in een andere opleiding hebben behaald (zie ook verder).

Het studieprogramma bestond op het moment dat de commissie de opleiding bezocht, uit 19 algemene opleidingsonderdelen, 3 keuzeopleidingsonderdelen en een eindverhandeling. De algemene opleidingsonderdelen moeten door alle licentiestudenten antropologie worden gevolgd. Zij kunnen maximaal vier van deze opleidingsonderdelen vervangen door verplichte opleidingsonderdelen uit de aanvullende derdecycloopleiding Sociale en Culturele Antropologie, die ook door het departement wordt aangeboden. De studenten moeten drie van de algemene opleidingsonderdelen (PA09, PB68 en PF40) verplicht opnemen in de eerste licentie, en één ervan in de tweede licentie (PF42). De rest van de opleidingsonderdelen mag vrij over de twee licentiejaar gespreid worden, met dien verstande dat enkele opleidingsonderdelen slechts

tweejaarlijks worden gedoceerd. Ook moet een individueel programma van een student over de twee jaren samen 120 studiepunten omvatten, en mag dit programma per jaar niet minder dan 45 studiepunten bedragen.

De visitatiecommissie staat vrij kritisch ten aanzien van de opbouw van het licentieprogramma in termen van coherentie en volgorde der vakken. De studenten hebben zeer veel vrijheid bij het samenstellen van hun programma. Zij kunnen immers de volgorde waarin zij de opleidingsonderdelen volgen, vrijwel vrij kiezen, en een deel van de verplichte opleidingsonderdelen vervangen door andere. Voor een gedeelte van de studenten, voornamelijk zij die meteen na een eerstecyclusopleiding instromen, blijkt deze vrijheid moeilijk te hanteren. Ook zorgen de vele vrijheidsgraden ervoor dat docenten niet steeds voorkennis als gekend mogen veronderstellen. De studenten blijken echter, eens ze met de basisbegrippen van de sociale en culturele antropologie vertrouwd zijn, de grote flexibiliteit van het programma ook te waarderen.

Om de nadelige effecten van de diversiteit van de instroom te neutraliseren, en de studenten die rechtstreeks uit de eerste cyclus in de licentie Sociale en Culturele Antropologie instromen meer houvast te bieden bij het samenstellen van een programma, beveelt de commissie dan ook aan een eerste semester in te richten waarin enkele basisopleidingsonderdelen worden gedoceerd, die verplicht door alle studenten worden gevolgd. Opleidingsonderdelen die in dit eerste semester thuishoren, zijn minstens een opleidingsonderdeel over (antropologische) methoden en technieken, naast enkele overzichtsopleidingsonderdelen waarin zowel de antropologische stromingen en de geschiedenis van de antropologie aan bod komen, als verschillende subdomeinen van het vak. Na dit inleidend eerste semester kan men dan de keuzevrijheid die de studenten nu al hebben, en die door hen gewaardeerd wordt eens ze de basisbegrippen van de antropologie verworven hebben, behouden.

De voordelen van een dergelijke opbouw zijn volgens de commissie veelvuldig. Studenten verkrijgen een antropologische basiskennis, zodat de docenten in hun meer gespecialiseerde opleidingsonderdelen op deze kennis kunnen voortbouwen. Studenten kunnen, doordat hen een overzicht van thema's, stromingen en methoden en technieken wordt geboden, gefundeerde keuzes maken voor de eindverhandeling en hun keuzeopleidingsonderdelen. De studenten die nog geen ervaring hebben met tweedecyclusonderwijs, krijgen een semester de tijd om te acclimatiseren, en zich zowel het nieuwe studiegebied als de grotere zelfstandigheid van een tweede cyclus eigen te maken. Bovendien kan het dan niet meer voorkomen dat studenten, zoals nu wel eens gebeurt, een basisopleidingsonderdeel over methoden en technieken van de antropologie kunnen laten vallen. Binnen de BaMa-structuur zou men via een major-minorsysteem in de bachelorfase misschien dit eerste semester al kunnen aanbieden in enkele andere opleidingen, om de overgang naar Sociale en Culturele Antropologie te vergemakkelijken.

2.2. Inhoud van het programma

Volgens de informatie in het zelfevaluatierapport bestaat het programma van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie inhoudelijk uit drie onderdelen: theoretische vorming in de antropologie, methoden en technieken van antropologische (veld)onderzoek, en een groep opleidingsonderdelen rond thema's of regio's. De eerste groep omvat enerzijds algemeen-antropologische opleidingsonderdelen als etnografie en geschiedenis en stromingen binnen de antropologie, anderzijds opleidingsonderdelen die corresponderen met subdisciplines van de antropologie, zoals politieke antropologie en rechtsantropologie. De methodologische opleidingsonderdelen bestaan ofwel uit een theoretische inleiding op onderzoeksmethoden, ofwel worden er door de werkvorm (seminarie) van het opleidingsonderdeel onderzoeksvaardigheden

ingeoefend. Het derde deel van de opleiding omvat thematische cursussen, zoals 'vrouwenstudies in de sociale en culturele antropologie', of cursussen die focussen op een regio, bij voorbeeld 'recht en instellingen van de islamwereld'.

De commissie vindt het inhoudelijk niveau van het gehele programma goed. Dat is vooral duidelijk waar het de aansluiting van het programma bij de recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied betreft. Het belangrijkste uit de hedendaagse antropologie wordt aangeboden in een gevarieerd programma. Ook de terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma is goed: de commissie vindt dat de opleiding hier doordacht en verantwoord mee omgaat. Disciplineoverschrijdende elementen zijn ook ruim aanwezig in het programma, wat deels volgt uit de aard van de antropologie, en wat duidelijk wordt door het diverse aanbod van de keuzeopleidingsonderdelen.

Het programma is echter ook hybride: men heeft nog geen duidelijke keuze gemaakt tussen het aanbieden van encyclopedisch onderwijs en exemplarisch onderwijs. Het lijkt erop dat men de studenten wil inwijden in alles wat de sociale en culturele antropologie te bieden heeft, en dit dan te illustreren aan de hand van cases. Helaas is volledigheid sowieso onmogelijk met een beperkte staf, waardoor de specialismen van die staf in uiteenlopende opleidingsonderdelen telkens weer komen doorschemeren. Dit hoeft geen probleem te zijn, maar dan is het wellicht beter te duidelijk de kaart te trekken van exemplarisch onderwijs. Men moet dan ook aan de studenten duidelijk maken dat de opleiding geen volledigheid kan nastreven.

De commissie beveelt aan meer aandacht te besteden aan de empirisch-analytische traditie in de antropologie, en zeker voor technische vaardigheden (methoden en technieken). De ruimte in het programma voor het bijbrengen van onderzoeksvaardigheden, methoden en technieken is immers nog beperkt. Dat wordt in de hand gewerkt doordat studenten vrij eenvoudig het opleidingsonderdeel hierover kunnen vervangen. Zulk een opleidingsonderdeel moet dus in elk geval verplicht worden voor alle studenten.

De onderzoeksattitude wordt overigens door de staf wel goed gestimuleerd, onder andere doordat veel oorspronkelijke literatuur wordt gebruikt, en er vrij vaak van de studenten verwacht wordt dat ze papers en korte werkstukken maken.

De aandacht voor communicatievaardigheden is ruim voldoende, net als de aandacht voor ICT-vaardigheden. Dat laatste is een vrij recente ontwikkeling: men is op vlak van ICT aan een inhaalslag bezig. De commissie waardeert de inspanningen zeer, en vindt dat deze nog meer door de gehele staf aangemoedigd zouden moeten worden.

Het programma stimuleert ook een oriëntatie op levenslang leren. De nadruk die de opleiding legt op het ontwikkelen van een antropologische houding heeft blijkbaar een sterke drang naar bijleren tot gevolg bij de studenten en pas afgestudeerden die de commissie gesproken heeft.

2.3. Onderwijsleersituatie

De werkvormen die het meest voorkomen in de opleiding Sociale en Culturele Antropologie zijn het hoorcollege en het seminarie. Voor het opleidingsonderdeel rond methoden en technieken voeren de studenten eveneens een veldwerkopdracht uit. Een aantal studenten maakt ook gebruik van de mogelijkheid om veldwerk in het buitenland te verrichten, veelal in het kader van de eindverhandeling.

De commissie beoordeelt de onderwijsleersituatie in het algemeen als voldoende. De werkvormen en –middelen sluiten voldoende aan bij de doelstellingen en eindtermen.

Desondanks zijn er bepaalde onderwijsvormen die meer gebruikt zouden kunnen worden. De commissie denkt dan aan leeronderzoeken, discussieoefeningen, mondelinge presentaties en

begeleide papers. Ook andere innovatieve werkvormen, met name deze waarbij ICT actief door de studenten gebruikt wordt, zijn eerder beperkt in aantal, onder andere door het gebrek aan middelen en personeel. Toch worden er verdienstelijke pogingen ondernomen op dit vlak. Deze alternatieve onderwijsvormen kunnen het overwicht aan hoorcolleges verminderen. Hoorcolleges komen immers nog te vaak voor.

De opleiding hecht blijkens het zelfevaluatie-rapport ook zeer veel belang aan zelfstudie. Deze zelfstudie zou beter begeleid kunnen worden, al is het personeelsbestand eigenlijk te klein op dit moment om deze begeleiding te verzekeren. De commissie denkt dan ook aan het geven van tussentijdse feedback bij papers en opdrachten. Als men geen feedback krijgt, en dat geldt voor papers, seminariewerk, presentaties, en ook de eindverhandeling, dan is het leerresultaat immers niet gegarandeerd.

De kwaliteit van het studiemateriaal is ruim voldoende, maar wisselend. In de meeste gevallen is het cursusmateriaal zeer volledig. De commissie waardeert het veelvuldig gebruik van authentiek materiaal. De toegankelijkheid en begrijpelijkheid van het studiemateriaal zou evenwel in een aantal gevallen vergroot kunnen worden. Zo zou elke syllabus een inhoudstafel moeten bezitten, zodat er meer structuur in het materiaal aangebracht wordt.

Ook beveelt de commissie aan dat er meer met (anderstalige) handboeken gewerkt zou worden, bij voorbeeld voor inleidende opleidingsonderdelen. De financiële kost voor de student moet hier uiteraard ook mee in overweging genomen worden, maar de commissie acht het zinvol dat elke antropologiestudent enkele antropologisch standaardwerken in zijn of haar boekenkast zou hebben staan.

2.4. Toetsing en evaluatie

Het niveau en de relatieve moeilijkheidsgraad van de examens zijn voldoende, evenals de variatie van examenvormen: er zijn zowel klassieke mondelinge examens als papers of boekbesprekingen en in een beperkter aantal gevallen ook vormen van permanente evaluatie (beoordeling op basis van een presentatie en deelname aan discussies tijdens een seminarie, maken van een logboek, ...)

De organisatie van toetsen en examens verloopt zo goed als mogelijk binnen de gegeven decretale en universitaire reglementeringen. Doordat alle examens geconcentreerd worden in twee examenperiodes (januari en juni) met in september de mogelijkheid tot herkansing, ontstaan er onvermijdelijk fileproblemen. Docenten moeten dan immers op één moment zowel papers en boekbesprekingen lezen en quoteren, als examens afnemen. Ook de eindverhandelingen moeten in dezelfde periode gelezen worden, door promotor en twee correctoren. De recente invoering van een semesterexamensysteem lijkt deze problemen niet duidelijk te verbeteren. Wellicht kan het helpen deadlines wat meer te spreiden over het hele jaar.

Toch beoordeelt de commissie de toetsing en evaluatie in het geheel voor verbetering vatbaar. Het pijnpunt is - in een aantal gevallen - een tekort aan feedback bij de evaluatie. De commissie meent dat een evaluatie niet enkel een beoordeling is, maar ook een leermoment. Een student moet immers ook kunnen leren van zijn of haar fouten, zowel bij een paper of presentatie als bij een 'klassiek' examen. Bij papers en presentaties bepleit de commissie daarom een systematischere en explicietere begeleiding, waarbij zowel aandacht wordt aan de inhoudelijke correctheid als aan vormelijke aspecten.

3. Eindverhandeling en stage

3.1. Eindverhandeling

In de tweede licentie schrijven de studenten een eindverhandeling met een totaal gewicht van 14 studiepunten, waarvan 6 punten in de eerste licentie worden verworven, en 8 in de tweede licentie. De eigenlijke keuze voor het onderwerp en promotor van de eindverhandeling wordt gemaakt aan het einde van de eerste licentie. Vanuit de opleiding wordt een lijst van mogelijke onderwerpen per promotor ter beschikking gesteld. De studenten hoeven zich echter niet aan deze lijst te houden; zij mogen ook een eigen onderwerp voorstellen. Ook is er een handleiding voor het schrijven van een eindverhandeling, met concrete richtlijnen en verwachtingen van de docenten.

Volgens de informatie in het zelfevaluatie-rapport zijn eindverhandelingen bij voorkeur gebaseerd op microanalyse, op etnografie, gevalsstudies, of ander empirisch onderzoek. Een echte langdurige inleefstage is echter bijzonder belastend voor de student, en moeilijk door de korte duur van de opleiding. Bovendien zijn de middelen er niet om studenten een inleefstage aan te bieden. Toch zijn er elk jaar enkele studenten die daarin slagen. Andere studenten maken hun eindverhandeling op basis van een beperkter veldonderzoek of ze schrijven een literatuurstudie.

De commissie deelt de opvatting van de opleiding dat de eindverhandeling een kernelement van de opleiding tot sociaal en cultureel antropoloog is. Het relatief gewicht van de eindverhandeling in de opleiding is goed, en ook het niveau ervan. De eisen die eraan gesteld worden, beoordeelt de commissie als goed. De studenten gebruiken gepaste onderzoeksmethoden, en leveren over het algemeen goed werk af.

Er is echter niet in alle gevallen voldoende begeleiding van de eindverhandeling voorhanden. Ook hebben de studenten een grote keuzevrijheid wat betreft het onderwerp van hun verhandeling. Zij kunnen gemakkelijk onderwerpen kiezen die strikt gezien niet tot de expertises van de mogelijke promotoren horen. De commissie waardeert de mogelijkheden die zo geboden worden, om de eigen fascinaties van de studenten tot hun recht te laten komen. De keerzijde daarvan is dat de expertise en betrokkenheid van docenten vanzelfsprekend minder groot worden naarmate een onderwerp verder van hun eigen onderzoek aflight. Het inperken van de keuze voor de student zou dan ook meestal de begeleiding van de eindverhandeling ten goede komen. De commissie beveelt daarom aan de keuzevrijheid van de studenten in te perken, wat onder andere mogelijk is door onderwerpen waar de staf zich niet vertrouwd genoeg mee acht, niet te aanvaarden. Ook beveelt de commissie aan de student een startlijst met literatuur mee te geven bij de aanvang van het werk aan de eindverhandeling, zeker bij door de staf zelf voorgestelde onderwerpen. Dat kan de studenten een vlotte start geven, waardoor geen kostbare maanden verloren gaan met afbakening van het onderwerp. In elk geval moet het eindverhandelingsproces door de promotor goed mee bewaakt worden, via tussentijdse feedback op reeds geleverd werk.

De commissie vindt het feit dat elke eindverhandeling door de promotor en twee correctoren wordt gelezen, zeer indrukwekkend en positief. De gegeven quoteringen vertonen een normale spreiding, en de commissie meent dat er correcte cijfers gegeven worden, op basis van de eindverhandelingen die zij grondiger bestudeerde. Voor de studenten blijft het evenwel onduidelijk hoe op basis van welke overwegingen men tot een oordeel komt. Ook een betere feedback over het gegeven cijfer kadert dus in de betere begeleiding van de eindverhandeling.

3.2. Stage/Veldwerk

De opleiding tot licentiaat in de Sociale en Culturele Antropologie kent geen geformaliseerde stage. Wel is er een aantal mogelijkheden voor veldwerk, in binnen- en buitenland, en wordt er in het kader van het opleidingsonderdeel over methoden en technieken van de antropologie een klein binnenlands veldwerk verricht.

De commissie is van mening dat een of andere vorm van praktijkervaring essentieel is in een tweedecycloopleiding tot antropoloog. Op deze manier kan de antropologische attitude die door de opleiding wordt nagestreefd, aan de werkelijkheid en de praktijk getoetst worden. Ook in het kader van het opdoen van antropologische (onderzoeks-)vaardigheden heeft een praktijkervaring zeker zijn nut.

De commissie heeft het hier welbewust over 'een praktijkervaring'. Zij beseft immers dat het door de beperkte middelen en de korte duur van de opleiding nagenoeg onmogelijk is alle studenten voor langere tijd (buitenlands) veldwerk te laten doen. Een iets langere periode van binnenlands veldwerk, of stages waarbij men één dag per week werkt, behoren echter ook tot de mogelijkheden om praktijkervaring op te doen. De commissie meent dan ook dat een praktijkonderdeel verplicht in de opleiding zou moeten voorkomen. Eventueel kunnen studenten dit onderdeel van de opleiding en hun eindverhandeling aan elkaar koppelen. De commissie beveelt aan dat de opleiding de hier genoemde mogelijkheden onderzoekt.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen

Uit tabel 1 blijkt dat de instroom over de beschouwde periode gestaag stijgt, van 29 in 1996 tot 60 in 2000. Deze groei wijst erop dat een behoefte is aan een tweedecycloopleiding Sociale en Culturele Antropologie in Vlaanderen. Het probleem met een dusdanige groei is dat de middelen steeds met enkele jaren vertraging aan de groei in studentenaantallen aangepast worden. De commissie beveelt dan ook aan dat men een enigszins terughoudend rekruteringsbeleid voert. Het is immers prettig als aantallen studenten groeien, maar de groei moet gestaag blijven, omdat de middelen anders zeker niet voldoende zullen blijven.

Het aandeel van de vrouwelijke studenten in de totale populatie bedraagt over de beschouwde periode gemiddeld 64%. De man-vrouwverhoudingen zijn met andere woorden goed: er is een overwicht aan vrouwelijke studenten, maar niet extreem. Een verdeling van twee derde vrouwelijke studenten tegenover één derde mannelijke studenten is overigens volstrekt normaal voor het vakgebied.

De vooropleiding van de licentiestudenten Sociale en Culturele Antropologie is vrij divers. Zo zijn er relatief veel studenten die reeds een tweedecycloopleiding hebben behaald, naast de instromers die rechtstreeks uit de eerste cyclus komen. Ook de studierichtingen waaruit men instroomt in het licentieprogramma Sociale en Culturele Antropologie, tonen een grote variatie. Het gros van de studenten lijkt, voor zover de commissie hier zicht op heeft, toch uit de sociale of gedragswetenschappen te komen.

In verband met het profiel van de studenten Sociale en Culturele Antropologie, wenst de commissie op te merken dat zij een bijzonder positief beeld van de studenten kreeg, op basis van de gesprekken die zij met hen voerde. De populatie is gevarieerd, maar over het geheel genomen meer dan

gemiddeld geschikt voor de opleiding, naar motivatie en niveau. Het betreft hier een gedreven en kritische studentengroep.

Tabel 1: Hoofdschrijvingen¹

Academiejaar	1^e licentie	2^e licentie
1996-1997	29	21
1997-1998	42	37
1998-1999	46	49
1999-2000	54	45
2000-2001	60	58

4.2. Slaagcijfers en rendementen

Over de beschouwde periode slaagt gemiddeld 84,5 % van de studenten in de eerste licentie en 86 % van de studenten in de tweede licentie. De uitval is dus klein, wat logisch is: de selectie heeft voor een groot deel reeds in de eerste cyclus plaatsgevonden. De studenten die instromen, hebben dus al bewezen dat zij universitaire studies aankunnen.

De uitval die er is, valt al voor een deel te verklaren doordat studenten die al een diploma op zak hebben, hun opleiding niet afwerken, of doordat studenten die na een eerste cyclus instromen, beslissen hun eerste opleiding toch verder te zetten. In de tweede licentie is er dan weer een aantal studenten dat beslist hun laatste studiejaar te splitsen in twee halftijdse inschrijvingen, zodat ze meer tijd hebben voor verhandeling en eindwerk.

De commissie beoordeelt de slaagpercentages als goed. De gemiddelde studieduur is zoals verwacht mag worden: ze overschrijdt niet problematisch vaak de voorziene studieduur. Als dit toch het geval is, dan is dat meestal een gevolg van een bewuste keuze van de student.

Tabel 2: Slaagpercentages²

Academiejaar	1^e licentie	2^e licentie
1996-1997	86	83
1997-1998	80	86
1998-1999	81	89
1999-2000	91	86

1. Voor deze cijfers werd gebruik gemaakt van de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat.

2. Voor deze cijfers werd gebruik gemaakt van de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat.

5. Studeerbaarheid

De studeerbaarheid van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie kan volgens de visitatiecommissie verbeterd worden. De commissie kreeg immers de indruk dat er in de studielast pieken en dalen zitten, al zal de totale reële studielast wel ongeveer overeenkomen met de begrote studielast. Zo lijken de deadlines van papers en dergelijke min of meer samen te vallen met de voorbereiding van de examens, wat zorgt voor een piekbelasting op het einde van elk semester. De commissie meent dat men meer werk zou kunnen maken van overleg over deadlines voor papers en taken, zodat niet alle piekmomenten samenvallen, maar de studielast meer evenredig over het jaar verdeeld kan worden.

Ook het gebrek aan opbouw van de opleiding en de erg grote vrijheid die studenten hebben bij het opstellen van hun programma, maakt de opleiding in de eerste licentie minder goed studeerbaar. Voor een gedeelte van de studenten, voornamelijk zij die meteen na een eerstecycloopleiding instromen, blijkt deze vrijheid immers moeilijk te hanteren. Zij moeten in hoog tempo vertrouwd worden met de basisnoties in de antropologie, en al enkele keuzes maken. Dat zorgt ervoor dat de studenten een piekbelasting ervaren tijdens het eerste semester van het eerste licentiejaar. Daarom zou het duidelijker structureren van de opleiding volgens de commissie de studeerbaarheid ten goede komen.

Bovendien speelt er verborgen studielast. Dit is de tijd die studenten besteden voor hun studie, maar die niet tot de studielast *sensu stricto* behoort: het gaat hier om het volgen van extra cursussen, voorbereiden van een buitenlands verblijf, extra lectuur, etc. Het blijkt dat studenten inderdaad zelf een aantal zaken aftasten, zelf bijlezen waar ze lacunes in hun voorkennis ontdekken, zelf stage- of veldwerkplaatsen zoeken enzovoort. Ook het maatschappelijk engagement dat men blijkens de doelstellingen van de studenten verwacht, kan gezien worden als een element van de verborgen studielast, die een studievoortgangsbelemmerende factor vormt voor de studenten.

De studievoorlichting en -informatie verlopen wel goed. Zo oogt de informatie voor abiturienten verzorgd en professioneel, net als de studiegids. Deze informatie is helder en op het doelpubliek toegesneden.

Ook de algemene studiebegeleiding door de centrale universitaire diensten is goed gestructureerd, zodat studenten van de opleiding Sociale en Culturele Antropologie er ook gemakkelijk hun weg naar kunnen vinden.

De procesbegeleiding van de studenten, die inherent opleidingsgebonden is, verloopt minder vlot, zoals al eerder in dit rapport werd aangegeven. Zo is er in het algemeen eerder weinig feedback bij het maken van papers, taken, werkstukken en presentaties. Ook de begeleiding van de eindverhandeling kan in een aantal gevallen beter. Voorts is er nogal weinig begeleiding bij het maken van keuzes (voor een eindverhandelingsonderwerp, voor pakketten keuzeopleidingsonderdelen), en hulp bij het organiseren van veldwerk en buitenlandse studieverblijven. Het probleem is dat de staf ontoereikend is om al deze taken op zich te nemen, hoewel men dat toch zoveel mogelijk tracht te doen.

6. Afgestudeerden

Op basis van het overleg met de afgestudeerden die de commissie gesproken heeft tijdens haar bezoek aan de opleiding, oordeelt de commissie dat de kwaliteit van de afgestudeerden goed is. Zowel de eigen doelstellingen van de opleiding als deze van de commissie worden in ruime mate

gerealiseerd. De antropologische houding, waaraan de opleiding zeer veel belang hecht, kwam bij de afgestudeerden duidelijk naar voor.

Het werkveld van de sociaal en cultureel antropoloog is zeer divers. Volgens het zelfevaluatie-rapport is dat te danken aan de verschillende achtergronden van de licentiestudenten. Studenten vinden immers vaak een baan op basis van hun basisdiploma, waarbij de opleiding Sociale en Culturele Antropologie een meerwaarde biedt.

Een arbeidsmarkt voor licentiaten antropologie tekent zich naar de mening van de opleiding nog niet echt af, wat ook te verklaren is door het feit dat de Sociale en Culturele Antropologie als basisopleiding (tweede cyclus) nog niet zo lang bestaat. Een aantal afgestudeerden heeft evenwel werk gevonden in typische sectoren voor antropologen, zoals de (inter)culturele sector, het vreemdelingenwerk, ... Ook kreeg de commissie de indruk dat een behoorlijk aantal afgestudeerden onderzoek blijft uitvoeren aan de universiteit, al dan niet in het kader van projecten.

Over de waardering van de afgestudeerden door het beroepenveld heeft de commissie echter onvoldoende informatie om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen.

7. Opleiding als organisatie

Aan de K.U.Leuven is het onderzoek gestructureerd in departementen (die ook financiële bevoegdheid hebben). Alles wat met het onderwijs van een bepaalde opleiding te maken heeft, wordt besproken in de permanente onderwijscommissie (POC). Deze commissie geeft advies aan de faculteit over vorm en inhoud van de opleiding, over de programma's, de didactische methodes en de examensystemen.

Er is binnen de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de K.U.Leuven een departement Sociale en Culturele Antropologie, en een POC die alle opleidingen omspant waar het departement primair verantwoordelijk voor is, waaronder de licentiaatsopleiding Sociale en Culturele Antropologie.

De andere opleidingen/departementen, te weten psychologie en pedagogische wetenschappen, zijn wel veel groter dan het departement/de opleiding Sociale en Culturele Antropologie, maar dit lijkt geen echte problemen op te leveren: de antropologie wordt als een volwaardig deel van de faculteit beschouwd. Het departement zelf lijkt ook tevreden met de plaats van de opleiding binnen de universiteit: de opleiding hoort duidelijk bij de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen.

De opleiding Sociale en Culturele Antropologie is volgens de commissie goed georganiseerd. Het departement Sociale en Culturele Antropologie kent een relatief grote autonomie binnen de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen. De opleiding en het departement zijn duidelijk herkenbare eenheden. Ook de structuur van de POC en het departement alsmede de relatie tussen beide zijn helder voor alle betrokkenen.

De commissie vindt de effectiviteit van de advies- en beslissingsorganen goed: de bevoegdheidsverdeling is helder en keurig geregeld, waardoor elk orgaan maximaal van de haar geboden mogelijkheden tot inspraak gebruik kan maken. De commissie heeft bovendien de indruk dat de adviezen van het basisniveau, d.i. POC en departement, vrijwel altijd opgevolgd worden door de hogere beslissingsorganen.

Ook is de staf redelijk goed bekend met het beleid van de faculteit.

De omvang van de middelen die de opleiding krijgt, is onvoldoende tot voldoende. Rekening houdend met de systematiek van de verdeling van de middelen, krijgt de opleiding voldoende.

Absoluut gezien is de omvang van de middelen echter onvoldoende. Er is immers steeds een minimum aan middelen nodig om een goede opleiding te verzekeren, vooral als men de nadruk wil leggen op begeleide zelfstudie en het aanleren van (onderzoeks-)vaardigheden en attitudes. Volgens de commissie haalt de opleiding Sociale en Culturele Antropologie dit minimum aan middelen niet. Bovendien lijdt het departement aan het succes van haar eigen opleidingen, waaronder de licentiaatsopleiding Sociale en Culturele Antropologie. De studentenaantallen stijgen immers sneller dan de personele en materiële middelen en dan het personeelsbestand, waardoor men constant met tekorten kampt. Het departement Sociale en Culturele Antropologie roeit momenteel met de riemen die het heeft, maar kan niet zelf de middelen die het tot zijner beschikking heeft, verhogen. De commissie beveelt de facultaire en universitaire overheid dan ook aan het departement snel een financiële injectie te geven en een oplossing op langere termijn te voorzien.

8. Gebouwen en infrastructuur

De gebouwen en infrastructuur die worden gebruikt voor het onderwijs van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie, worden door de commissie globaal als voldoende tot onvoldoende beoordeeld. De omvang en kwaliteit van de onderwijsruimten zijn voor verbetering vatbaar. Over het algemeen vond de commissie deze ruimten weinig inspirerend. Ook de verspreiding van het departement over een aantal gebouwen is niet optimaal. Daar lijkt echter verbetering in te komen op relatief korte termijn.

De bibliotheekvoorzieningen daarentegen zijn voldoende. Alhoewel het boeken- en tijdschriftenbestand beperkt is, zijn de meest gangbare werken zijn toch aanwezig. Bovendien is een heel aantal werken wel te vinden via de centrale bibliotheekcatalogus. Toch kan ook in de bibliotheek meer geïnvesteerd worden. Ook omvang en kwaliteit van de ICT-voorzieningen zijn voldoende.

De bereikbaarheid van de voorzieningen is in orde: alle leslokalen, kantoren, computerklassen en de bibliotheek liggen op loopafstand van elkaar. Wel is een aantal locaties moeilijk te bereiken voor rolstoelgebruikers.

9. Personeel en personeelsbeleid

Het personeel van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie is in het algemeen competent, geschikt en enthousiast. De staf bestaat uit stuk voor stuk hardwerkende en bekwame personeelsleden met een passie voor hun vak.

De omvang van het ZAP (zelfstandig academisch personeel) is echter onvoldoende, waardoor de werkdruk voor het personeel te hoog wordt. Om te kunnen voldoen aan de eisen die aan de personeelsleden gesteld worden, zou er volgens de commissie dan ook een uitbreiding van het bestand moeten komen. De commissie beveelt dan ook de bevoegde overheden aan stappen te nemen ter uitbreiding van het personeelsbestand van het departement Sociale en Culturele Antropologie. Er zal dan ook meer tijd per persoon vrijkomen voor begeleiding van studenten, wat een pijnpunt is van de opleiding nu.

Het BAP (bijzonder academisch personeel) verbonden aan het departement heeft geen onderwijsopdrachten in de licentiaatsopleiding, wat een bewuste keuze is van de opleiding: zo kunnen deze

onderzoekers zich vrijwel exclusief aan hun doctoraatswerk wijden. Er is geen AAP (assisterend academisch personeel) verbonden aan de opleiding, wat impliceert dat er geen doctorandi meer zijn die een deel van hun tijd aan onderwijs moeten besteden. De commissie begrijpt de overwegingen die tot de schrapping van het AAP-mandaat geleid hebben. Toch vindt zij deze schrapping jammer, en in zekere zin zelfs problematisch. Een AAP-lid kan immers een deel van de onderwijslast opvangen. Bovendien staan doctorandi meestal dicht bij de studenten dan ZAP-leden. Men kan dus overwegen de doctorandi een iets ruimere inbreng in de licentiaatsopleiding te geven. De omvang van het administratief en technisch personeel (ATP) is groot genoeg, zij het slechts doordat men hier sterk kan terugvallen op een aantal facultaire en centrale diensten.

De leeftijdsstructuur van het personeel verbonden aan de opleiding is gunstig, evenals de man-vrouwverhoudingen. Er is voldoende variatie op deze vlakken. De waaier aan wetenschappelijke specialisaties van de staf is evenwichtig. Er zijn uiteraard niet zoveel specialismen, door de beperkte omvang van het personeel, maar toch genoeg om de studenten de mogelijkheid te bieden keuzes te maken.

De commissie waardeert de vele kwaliteiten van het personeel: zowel de onderzoekskwaliteit van de stafleden als hun didactische kwaliteiten zijn goed, zelfs zeer goed voor het onderzoek. Het engagement voor het onderwijs in de licentiaatsopleiding verschilt wel van persoon tot persoon. Er zijn enkele stafleden die zich meer focussen op de licentiaatsopleiding, andere die hun onderwijsengagement meer toespitsen op de derdecyclusopleidingen die het departement Sociale en Culturele Antropologie aanbiedt. Ofwel moet men trachten hier meer een evenwicht in te vinden, ofwel kan men overwegen deze voorkeuren meer te formaliseren.

De onderzoeks- en onderwijsomvang van de staf is goed, zelfs groot te noemen. De verhouding tussen onderzoek en onderwijs lijkt goed te zijn. Toch zorgt het geheel aan taken van het personeel (onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening) voor een te grote werkdruk.

Wat betreft het benoemings-, bevorderings- en beoordelingsbeleid, blijft het onderzoek een grote rol spelen. Dit zorgt ervoor dat er bij benoemingen steeds mensen worden aangeworven die hun onderwijs optimaal kunnen steunen op onderzoek. Onderwijs op zich weegt echter ook door bij aanstelling en bevordering. Er is een zeker evenwicht: het beleid inzake bevordering en benoeming is dus goed volgens de commissie.

10. Internationalisering

De internationalisering van de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie is in het algemeen voldoende, al staat het beleid hieromtrent nog in de kinderschoenen. De staf beschikt over een groot persoonlijk internationaal netwerk, maar de terugkoppeling van deze internationale contacten is vooral indirect.

De deelname van studenten aan internationale uitwisselingen, bijvoorbeeld in het kader van een Socratesovereenkomst, is beperkt. Dit is begrijpelijk, onder andere omdat het uitsuren van studenten voor minstens een semester, niet evident is voor een opleiding die zelf slechts twee jaar duurt. Ook is er een grote disproportie tussen de tijd die het personeel in een studentenuitwisseling moet steken, en de effectiviteit van deze inspanningen. Het is in deze omstandigheden dus niet vanzelfsprekend hier veel aandacht aan te besteden, gezien de hoge werkdruk van de staf. Toch begint men van de organisatie van studentenuitwisseling werk te maken, en maakt men gebruik van de aanwezige expertise bij andere opleidingen.

De commissie beveelt dan ook aan het beleid met betrekking tot internationalisering in het algemeen, en studentenuitwisseling in het bijzonder, nog beter te doordenken en doen uit te kristalliseren, gebruik makend van de expertise op centraal en facultair niveau. Men zou op de recent ingeslagen weg voort kunnen gaan.

11. Onderzoekscaponeent van het onderwijs

De commissie heeft grote waardering voor het onderzoek dat aan het Leuvense departement Sociale en Culturele Antropologie gedaan wordt. Zij beoordeelt de onderzoekskwaliteit dan ook als goed tot zeer goed. Ook de onderzoeksomvang van de hele staf, zowel ZAP als BAP, is goed. Wel is de werkdruk zwaar als men de andere opdrachten van de staf, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening ook in rekening brengt.

De globale onderzoeksfilosofie van de licentie-opleiding is goed. Het is merkbaar dat het onderwijsprogramma steunt op het recente onderzoek, zowel internationaal als eigen onderzoek. Dit gebeurt op een verantwoorde wijze. De studenten worden dus aan het front van de wetenschap gebracht door het hun aangeboden onderwijs.

Nog onvoldoende in het programma aanwezig is de aandacht voor onderzoeksvaardigheden bij de studenten. De ruimte in het programma voor het bijbrengen van onderzoeksvaardigheden, methoden en technieken, is immers beperkt. Studenten kunnen ook vrij eenvoudig het opleidingsonderdeel hierover vervangen, wat ertoe leidt dat weliswaar de meeste, maar niet alle studenten een opleidingsonderdeel hebben gehad over methoden en technieken van de antropologie. Dit opleidingsonderdeel moet dus in elk geval verplicht worden voor alle licentiestudenten. De actieve betrokkenheid van de studenten bij het onderzoek is ook nog te beperkt. De commissie betreurt dit, mede in het licht van het sterke onderzoeksprofiel van het departement.

12. Interne kwaliteitszorg

De interne kwaliteitszorg verloopt goed bij de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie: er is systematisch en expliciet aandacht voor. De ontwikkelingen op dit vlak stemmen tot tevredenheid bij de meeste betrokkenen.

De commissies en raden die bij de interne kwaliteitszorg betrokken zijn, met name de POC en de faculteitsraad, functioneren goed, evenals de procedures voor curriculumherziening en –innovatie. Ook de procedure voor de onderwijsbevaluatie, die nog in ontwikkeling is, verloopt goed. Zo werd voor de visitatie het programma van de opleiding intern reeds geëvalueerd. Hiertoe werd een evaluatiecommissie opgericht. De door deze commissie, in samenwerking met de centrale Dienst Universitair Onderwijs, uitgevoerde evaluatie omvatte een bevraging over de licentie-opleiding Sociale en Culturele Antropologie, en dit bij zowel de studenten als bij afgestudeerden.

De betrokkenheid van de licentiaatsstudenten bij de besluitvorming in de POC en faculteitsraad is formeel in orde. Wel hoorde de commissie enkele klachten van de studenten over hun rol in deze commissies. Men kan zich dan ook afvragen in hoeverre de studenten werkelijk kunnen wegen op de besluitvorming bij de punten die voor hen van belang zijn. De betrokkenheid van de studenten bij onderwijsbevaluaties en curriculumvernieuwing is in grote lijnen wel voldoende: de studenten kunnen bij diverse evaluaties hun oordeel over de opleiding uitspreken. De studentenvertegenwoordigers willen echter graag nog meer gehoord worden bij concrete dossiers.

In dit verband is het volgens de commissie ook een goed idee afgestudeerden te betrekken, niet alleen bij onderwijsbeoordelingen, maar ook bij curriculumherzieningen. Het betrekken van alumni bij een aantal discussies kan bijvoorbeeld leiden tot meer afstemming op de arbeidsmarkt voor antropologen.

Er zijn mogelijkheden op centraal universitair niveau voor onderwijsprofessionalisering, waarvan gebruik wordt gemaakt door de docenten. Dit wordt door de commissie positief beoordeeld. Ook is een deel van de staf sterk bezig met het ontwikkelen van initiatieven voor onderwijsinnovatie. De commissie wil dit sterk aanmoedigen, en vraagt de centrale en facultaire overheid dan ook deze initiatieven te ondersteunen.

In de aanloop naar het visitatiebezoek schreef de opleiding een zelfevaluatie-rapport. Het kritisch en analytisch gehalte ervan was goed. De zelfstudie was ook een voor de commissie zeer informatief en behulpzaam stuk, waaraan zij tijdens het eigenlijke bezoek veel had.

13. De Bamastructuur

De bachelor-masterstructuur is binnen het departement Sociale en Culturele Antropologie reeds grondig besproken. De optie die men leek te maken op het moment van het bezoek van de visitatiecommissie, was de licentieopleiding om te vormen tot een tweejarige master, ruim toegankelijk vanuit andere opleidingen. De huidige voortgezette opleidingen zouden dan éénjarige 'advanced masters' worden. Van een bacheloropleiding Sociale en Culturele Antropologie is geen sprake, vooral omdat er nu ook geen eerstecycloopleiding in die richting is.

De commissie begrijpt dat het onmogelijk is om een bacheloropleiding Sociale en Culturele Antropologie in te richten, gezien de historiek van de opleiding. Toch vindt de commissie dat een spijtige zaak. Zij hoopt dat er op wat langere termijn toch werk van gemaakt kan worden, vooral in het kader van de verdere uitbouw van de sociale en culturele antropologie in Vlaanderen.

Voorlopig lijkt het de commissie een goed idee na te gaan wat de mogelijkheden zijn om een minor Sociale en Culturele Antropologie aan te bieden in een aantal bij de antropologie aanleunende bacheloropleidingen, zoals onder meer sociologie, wijsbegeerte, psychologie, pedagogiek. Zo kan men een potentieel geïnteresseerd publiek op de master Sociale en Culturele Antropologie voorbereiden. Eventueel kan men dan de master differentiëren volgens antropologische voorkennis, waarbij de instromers met een minor antropologie wellicht ook meer tijd kunnen besteden aan veldwerk en dergelijke.

Wat betreft de inhoudelijke invulling van de master, lijkt het de commissie een te overwegen idee ietwat verschillende profielen te voorzien voor de master en de advanced master. De commissie neemt aan dat de master minder dan de advanced master voor zal bereiden op onderzoek, en meer op een beroepsloopbaan. Daarom stelt de commissie voor de master meer toe te spitsen op onderwerpen waarmee men in het binnenland goed aan de slag kan, zoals de vreemdelingenproblematiek. Een helderder profilering van de antropologie in deze zin kan ook op termijn de arbeidsmarkt het diploma laten ontdekken.

In elk geval hoopt de commissie dat het scharniermoment waarop men zich bij de opleiding Sociale en Culturele Antropologie momenteel bevindt, onder andere door de bachelor-masterstructuur, wordt aangegrepen om een aantal keuzes te maken voor de toekomst.

14. Conclusies en aanbevelingen

De commissie wenst er bij deze op te wijzen dat de opleiding Sociale en Culturele Antropologie aan de K.U.Leuven de enige Vlaamse opleiding van zijn soort is. Het belang van de opleiding is dan ook groot voor het hele vakgebied van de antropologie in Vlaanderen. De commissie beveelt de facultaire en centrale overheden dan ook ten sterkste aan de opleiding goed te ondersteunen.

In het algemeen valt het de commissie immers op dat Leuvense opleiding Sociale en Culturele Antropologie een degelijke opleiding aanbiedt onder bijzonder moeilijke omstandigheden. Een aantal van de volgende aanbevelingen is dan ook moeilijk te bereiken als de facultaire en universitaire overheid het departement niet snel een financiële injectie geeft, en ook een oplossing op langere termijn voorziet. De commissie beveelt de bevoegde overheden dan ook aan hier werk van te maken.

1. Wat betreft de **opbouw van het programma**, beveelt de commissie dan aan een eerste semester in te richten waarin enkele basisopleidingsonderdelen worden gedoceerd, die verplicht door alle studenten worden gevolgd. Opleidingsonderdelen die in dit eerste semester thuishoren, zijn minstens een opleidingsonderdeel over (antropologische) methoden en technieken, naast enkele overzichtsopleidingsonderdelen waarin zowel de antropologische stromingen en de geschiedenis van de antropologie aan bod komen, als verschillende subdomeinen van het vak. Na dit inleidend eerste semester kan men dan de keuzevrijheid die de studenten nu al hebben, behouden. Wel moeten de keuzes begeleid worden. Men zou ook kunnen denken aan het groeperen van gelijksoortige opleidingsonderdelen in opties en keuzepakketten.
2. Voor de **inhoud van het onderwijsprogramma**, meent de commissie dat de opleiding een keuze moet maken tussen het aanbieden van encyclopedisch onderwijs en exemplarisch onderwijs. Wellicht is het, denkend aan de beperkte staf, beter duidelijk de kaart te trekken van exemplarisch onderwijs. Men moet aan de studenten duidelijk maken dat de opleiding geen volledigheid kan nastreven.
3. De aandacht voor de **vaardigheden van de studenten** kan vergroot worden. Zo moet een onderdeel over methoden en technieken in elk geval verplicht worden voor alle studenten om de onderzoeksvaardigheden aan te scherpen. Ook de inspanningen voor het aanleren van ICT-vaardigheden zouden meer door de gehele staf aangemoedigd moeten worden.
4. De **terugkoppeling naar studenten** over hun werk (examen, paper, taak, eindverhandeling) kan beter. De commissie denkt daarbij onder andere aan het geven van tussentijdse feedback bij papers, opdrachten en de eindverhandeling. Ook een betere terugkoppeling over het gegeven cijfer (van de verhandeling) kadert hierin.
5. Om de **begeleiding van de eindverhandeling** beter te verzekeren, beveelt de commissie aan de keuzevrijheid van de studenten wat betreft onderwerpen wat meer in te perken. Dit kan onder andere door onderwerpen waar de staf zich niet vertrouwd genoeg mee acht, niet te aanvaarden. Ook beveelt de commissie aan de student een startlijst met literatuur mee te geven bij de aanvang van het werk aan de eindverhandeling, zeker bij door de staf zelf voorgestelde onderwerpen.
6. In verband met de **leermaterialen**, beveelt de commissie aan meer met (anderstalige) handboeken te werken, bij voorbeeld voor inleidende opleidingsonderdelen. Ook zou elke syllabus een inhoudstafel moeten bezitten, zodat er meer structuur in het materiaal aangebracht wordt.
7. Een aantal alternatieve **onderwijsvormen** kan best meer gebruikt worden, ter vervanging van het klassieke hoorcollege: leeronderzoeken, discussieoefeningen, mondelinge presentaties en

- begeleide papers. Ook moeten initiatieven voor onderwijsinnovatie, die genomen worden vanuit de opleiding, nog meer ondersteund worden door de centrale en facultaire overheid.
8. De commissie is van mening dat een of andere vorm van **praktijkervaring** essentieel is in een opleiding tot antropoloog, en dus verplicht een onderdeel van het curriculum moet zijn. Zij beveelt daarom aan dat de opleiding mogelijkheden daarvoor onderzoekt.
 9. Om de **studeerbaarheid** te vergroten, zou men werk kunnen maken van overleg over deadlines voor papers en taken, zodat niet alle piekmomenten samenvallen, maar de studielast meer evenredig over het jaar verdeeld kan worden.
 10. Om de **onderwijslast** van het ZAP wat te verlichten, kan men overwegen de doctorandi een iets ruimere inbreng in de licentiaatsopleiding te geven. Ook zijn er enkele stafleden die zich meer focussen op de tweede cyclus, andere die hun onderwijsengagement meer toespitsen op de derde cyclus. Ofwel moet men trachten hier meer een evenwicht in te vinden, ofwel kan men overwegen deze voorkeuren meer te formaliseren.
 11. De commissie beveelt aan het beleid met betrekking tot **internationalisering** in het algemeen, en studentenuitwisseling in het bijzonder, nog beter te doordenken en uit te kristalliseren, gebruik maken van de expertise op centraal en facultair niveau.

IV. Tabel kwaliteitsaspecten

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen	B
2. Programma	
Opbouw en inhoud van het programma	C: inhoud, D: opbouw
Onderwijsleersituatie	C
Toetsing en evaluatie	C
3. Eindverhandeling en stage	
Eindverhandeling	C
Stage	Niet van toepassing
4. Studenten	
Studentenprofiel en studentenaantallen	A
Slaagcijfers en rendementen	A
5. Studeerbaarheid	C
6. Afgestudeerden	
Kwaliteit van de afgestudeerden	B
Waardering van afgestudeerden vanuit het beroepenveld	Onvoldoende informatie
7. Opleiding als organisatie	B
8. Gebouwen en infrastructuur	C tot D
9. Personeel en personeelsbeleid	B
10. Internationalisering	B
11. Onderzoekcomponent van het onderwijs	C: training van onderzoeksvaardigheden in het onderwijs, B: terugkoppeling van eigen onderzoek in het onderwijs
12. Interne kwaliteitszorg	B

Het scoresysteem neemt de volgende vorm aan:

A = zeer goed.

Met betrekking tot het kwaliteitsaspect is een niveau gerealiseerd dat in alle opzichten (alle aandachtspunten) zeer goed is en internationale vergelijking kan doorstaan. Voor dit aspect kan de beoordeelde opleiding als voorbeeld functioneren.

B = goed

Het niveau van het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de verwachtingen en is het product van een doordacht beleid.

C = voldoende

Het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor een universitaire opleiding

D = onvoldoende

Het kwaliteitsaspect ligt beneden de gestelde verwachting.
Beleidsaandacht op dit punt is nodig.

E = volstrekt onvoldoende

Het kwaliteitsaspect beantwoordt in het geheel niet aan de gestelde verwachting. Het lage niveau heeft een kwaliteitsverlies voor de opleiding als gevolg.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Personalia van de leden van de visitatiecommissie

PROF. DR. ARIE DE RUIJTER is sinds 1983 hoogleraar culturele en sociale antropologie aan de universiteit Utrecht. Hiernaast is hij vanaf 2000 hoogleraar sociale wetenschappen - en decaan - aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Tilburg (c..q. de Katholieke Universiteit Brabant).

Zijn wetenschappelijke interesses betreffen theoretische stromingen in de antropologie alsmede de vergelijkende methodologie. Hij heeft hierover uitgebreid gepubliceerd. (o.a. Dominant epistemological presuppositions in the use of the cross-cultural survey method (in *Current Anthropology* vol 16, 1975); Claude Levi-Strauss, een systeemanalyse van zijn antropologisch werk (1977), *The Future of Structuralism* (1983); Psychological versus structural validity of Knowledge: the case of ethnoscience (in *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, vol. 145, 1989). Vanaf begin jaren 90 is de belangstelling verschoven naar vraagstukken inzake (het management van) multiculturaliteit (o.a. *Cultural Pluralism and Citizenship* (in *Cultural Dynamics*, vol. 7, 1995) *Multiculturalism: still Muddling through?* (in *Southern African Perspectives*, vol. 67, 1997) en *Management van diversiteit in arbeidsorganisaties* (met Siebers en Verweel, 2002).

Hij heeft vele bestuurlijke taken op verschillende niveaus vervuld. Zo is hij voorzitter geweest van de Stichting Sociaal Culturele Wetenschappen van NWO 1986-1992), voorzitter van de Stichting Economische, Sociale en Ruimtelijke Wetenschappen van NWO (1994-1997), president-curator van het Institute of Social Studies in Den Haag (1990-1997), voorzitter van de NWO stuurgroep inzake het meerjarige onderzoeksprogramma *De Nederlandse Multiculturele en Pluriforme Samenleving* (vanaf 1996-heden) en vice-president van de International Scientific Steering Committee van UNESCO's onderzoeksprogramma *Management of Social Transformations* (sinds 1998). Tenslotte is hij voorzitter en lid geweest van verscheidene visitatie- en beoordelingscommissies in binnen- en buitenland.

PROF. DR. FRANK BOVENKERK is cultureel antropoloog en als hoogleraar in de criminologie verbonden aan het Willem Pompe Instituut van de Universiteit Utrecht in Nederland. Hij deed onderzoek en publiceerde over migratie, minderheidsvorming, discriminatie en diverse onderwerpen in de sfeer van de stadsetnografie. Sinds hij zich met criminologie bezighoudt, gaat zijn aandacht uit naar de onderwerpen georganiseerde misdaad, criminaliteit en de multiculturele samenleving en de studie van de politie. Zijn bekendste boeken zijn: *Omdat zij anders zijn; patronen van*

rasdiscriminatie in Nederland (1976), Italiaans IJs (1983), Een eerlijke kans (1986), Hedendaags kwaad (1992), La bella Bettien (1994), De maffia van Turkije (samen met Y. Yesilgöz) (1998) en Misdaadprofielen (2001). Hij maakte deel uit van de onderzoeksgroep die onder leiding van prof. Fijnaut in 1995 de aard en omvang van de georganiseerde misdaad in Nederland beschreef ten behoeve van de parlementaire commissie onderzoeksmethoden (Van Traa). Thans geeft hij leiding aan een omvangrijk onderzoek in de sfeer van rechtsantropologie naar de vraag in hoeverre de vorming van een multiculturele samenleving consequenties behoort te hebben voor de strafrechtspleging. Vermeldenswaard is tenslotte dat van zijn boek La bella Bettien in 2002 een speelfilm is gemaakt met dezelfde titel.

DR. GERTI HESSELING heeft, na een universitaire studie tolk-vertaler Frans, rechten gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam. Daar is zij ook gepromoveerd op een staatsrechtelijk onderwerp, gepubliceerd als "Histoire politique du Sénégal" (Parijs: Karthala, 1985). Zij is sinds 1996 directeur van het Afrika-Studiecentrum in Leiden.

Na haar promotie heeft zij zich als wetenschappelijk medewerker van het Afrika-Studiecentrum, toegelegd op meer rechtsantropologisch onderzoek, voornamelijk in de voormalige Franse koloniën in de Sahel. Haar belangrijkste publicaties betreffen de institutionele en juridische aspecten van lokaal milieubeheer in de Sahel, waaronder: "La réforme foncière au Sénégal: consensus entre paysans et pouvoirs public?" (1986); Pratiques foncières à l'ombre du droit. L'application du droit foncier urbain à Ziguinchor, Sénégal (1992); "Legal and Institutional Incentives for Local Environmental Management" (1996); "Sahelian Women as Partners in Contracts on the Management of Natural Resources" (1997). Daarnaast verscheen in 1999 bij St. Martin's Press, New York een in samenwerking met J. Abbink geredigeerde bundel over verkiezingswaarneming in Afrika (Election Observation and Democratization in Africa).

Vanaf 1986 organiseert zij, in samenwerking met de Universiteit Leiden, een jaarlijkse onderzoeksstage voor studenten antropologie en niet-westerse sociologie in Senegal en Gambia.

BIJLAGE 2

Bezoekschema

Maandag 29 april 2002

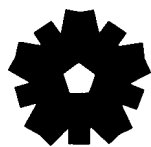
9u00 - 10u15	intern beraad visitatiecommissie in de instelling
10u15 - 11u45	discussie over het referentiekader van de visitatiecommissie met opleidingsverantwoordelijken, de opstellers van de zelfstudie, de facultaire coördinator en een student uit de permanente onderwijscommissie
11u45 - 12u30	gesprek met studenten uit de permanente onderwijscommissie
12u30 - 13u30	middagmaal (broodmaaltijd)
13u30 - 14u15	gesprek met leden van het academisch personeel uit de permanente onderwijscommissie
14u15 - 15u00	gesprek met de tweede-cyclusstudenten
15u00 - 15u45	gesprek met assistierend academisch personeel, bursalen en technisch personeel
15u45 - 16u00	pauze
16u00 - 17u00	gesprek met zelfstandig academisch personeel tweede cyclus
17u00 - 18u00	gesprek met afgestudeerden van de opleiding
18u00 - 19u00	nabespreking commissie, extra gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
19u00	informele ontmoeting met een vertegenwoordiging van de academische overheid, het faculteitsbestuur en opleidingsafgevaardigden
20u00	avondmaaltijd visitatiecommissie

Dinsdag 30 april 2002

- 9u00 - 10u30 bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
- 10u30 - 11u15 gesprek met verantwoordelijken studie-advies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, facultaire verantwoordelijke internationalisering
- 11u15 - 12u00 spreekuur op aanvraag en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
- 12u00 - 13u00 gesprek met het bestuur van de faculteit, facultaire coördinator, opleidingsverantwoordelijken
- 13u00 - 14u00 middagmaal visitatiecommissie (broodmaaltijd)
- 14u00 - 16u00 intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
- 16u00 mondelinge rapportering

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden op het VLIR-secretariaat, Egmontstraat 5, 1000 Brussel (tel. 02/512 91 10).

Wettelijke Depot: D/2002/2939/9

Vlaamse Interuniversitaire Raad
Egmontstraat 5 - 1000 Brussel
Tel 02 512 91 10 - Fax 02 512 29 96.

